

Alma Wikeström – ihminen arkistossa

Miia Huttu

Arkistot kätkevät uumeniinsa tuhansia ihmiskohtaloita. Arkistomappeja selaamalla voimme tutustua henkilöihin, jotka elivät kymmeniä tai jopa satoja vuosia sitten. Tässä artikkelissa kurkistetaan erään turkulaisen pianonsoiton opettajan elämään Sibelius-museon arkistosta löytyvän materiaalin avulla.

Vuoden 2007 kansainvälisen arkistojen päivän teemana oli ”ihminen arkistossa”. Teema oli sinänsä mainio muistuttaessaan siitä tosiseikasta, että vaikka arkistot ovat päältä katsoen usein uuvuttavia paperierämaita, niiden perimmäinen tarkoitus ja ainoa olemassaolon syy on todella ihminen ja hänen toimintansa maailmassa. Samasta syystä kyseinen teema tuntui myös hivenen omituiselta. Mitä muutakaan arkistot voisivat pitää sisällään kuin ihmiselämän koko kirjon: syntymän ja kasvun, teot ja tavoitteet, toiveet ja odotukset, koko yksilön ja yhteiskunnan olemassaolon pienimmätkin vivahteet sekä lopulta sen viimeisen merkinnän ihmisen – ja miksei joskus yhteisönkin – kuolemasta.

Sibelius-museon arkisto Turussa toimii läheisessä yhteistyössä Åbo Akademin musiikkitieteen laitoksen kanssa ja sen kokoelmissa on mm. painettuja ja käsin kirjoitettuja nuotteja, äänilevyjä ja muita musiikkitalenteita, suomalaisten säveltäjien kirjeenvaihtoa, musiikkia käsitteleviä lehtileikkeitä 1920-luvulta alkaen, valokuvia sekä tietenkin nimikkosäveltäjä Jean Sibeliuksen käsikirjoituksia, kirjeitä ja muuta jäämistöä. Edellä mainittujen lisäksi arkiston yhteydessä säilytetään 1700-luvun lopulla perustetun Turun Soitannollisen seuran arkistoa ainutlaatuisine nuottikokoelmineen. Arkistojen päivän teemaa muistellen voitaisiin sanoa, että Turun Sibelius-museon arkistossa ihminen on läsnä mm. musiikin säveltäjänä, sanoittajana, soittajana, tuottajana, opettajana ja tietenkin musiikin kuuntelijana. Tämän lisäksi ihmiset ovat olleet mukana nuottien puhtaaksikirjoittajina tai painokoneiden käyttäjinä, nuottilehtien kuvittajina, soittimien rakentajina, konserttitalojen rahoittajina, valokuvien ottajina jne. Musiikki kaikissa muodoissaan on ihmisen aikaansaamaa ja siksi myös musiikkiarkiston paperipinoissa piilevät talletettuina tuhannet menneet ja nykyiset ihmiselämät.

Alma Wikeström

Millaisia ihmisiä arkistosta sitten voi löytää? Vastaus on tietenkin: kaikenlaisia, riippuen toki hieman arkistosta ja sen kokoelmista. Sibelius-museon arkiston kokoelmat on koottu musiikkitieteellisistä lähtökohdista, mutta se ei tarkoita sitä, etteikö musiikkia säveltäneistä, soittaneista ja kuluttaneista ihmisistä voisi löytää myös paljon muuta kuin vain musiikkiin liittyvää tietoa. Ottakaamme esimerkiksi eräs neiti Alma Wikeström, turkulainen pianonsoiton opettaja, joka syntyi vuonna 1870 ja teki elämäntyönsä turkulaisten lasten ja nuorten musiikkikasvatuksen parissa. Alma Wikeströmin vuotuiset kevät katselmuksot, joissa hänen oppilaansa esittelivät osaamistaan, olivat suosittuja yleisötapahtumia Turussa. Sibelius-museon arkiston lehtileikekokoelmasta käy ilmi, että neiti Wikeströmin oppilaskonsertit huomioitiin näkyvästi paikallisissa sanomalehdissä ja että niistä kirjoitettiin arvostavaan sävyyn.

Kun ryhdytään penkomaan Alma Wikeströmistä jäljelle jäänyttä materiaalia arkistomappien kätköistä, paljastuu, että Alma ryhtyi pitämään pianotunteja Turussa 1890-luvulla ja ilmoitti soittotunneistaan Åbo Underrättelser -lehdessä. 1890-luvulla soittotuntien osoite oli ensin Uudenmaankatu 3 ja myöhemmin Linnankatu 26. 1900-luvun alkupuolella Alma muutti osoitteeseen Hämeenkatu 24. Pianotunti-ilmoitukset jatkuivat aina 1950-luvulle asti, kunnes vuonna 1952 Åbo Underrättelserissä oli kirjoitus, joka alkaa seuraavasti:

”Efter endast några dagars sjukdom avled pianopedagogen, fröken Alma Wikeström tidigt i går morse i Åbo. Med hennes bortgång har ett omkring sex decennier omfattande fruktbringande, idogt arbete i musikens tjänst avslutats.”¹

Kirjoituksesta saamme tietää, että Alma oli opiskellut musiikkia paitsi kotikaupungissaan Turussa myös Dresdenissä ja Berliinissä Saksassa. Hän oli omistanut elämänsä turkulaisen musiikkielämän edistämiseksi ja ollut kantava voima perinteikkäässä Turun Soitannollisessa seurassa. Lopuksi mainitaan vielä, että Alma Wikeströmillä oli ”sprudlande humor och ett gnistrande temperament”², joiden ansiosta kenelläkään ei hänen seurassaan koskaan ollut tylsää.

*Alma Wikeström kuvattiin kotimatallaan Turussa vuonna 1915. Kuva on Alman päiväkirjasta.
Lähde: Sibeliuksen museon arkiston valokuvakokoelma.*

Lehtileikkeiden, konservatoriotodistusten, konserttiohjelmien ja nuottikirjojen lisäksi Almasta on jäänyt Sibeliuksen museon arkistoon myös eräs hyvin henkilökohtainen muisto: hänen päiväkirjansa. Tai ehkä olisi osuvampaa sanoa hänen ”Alman päivän kirjansa”. Sillä Alma Wikeström aloitti vuosittaisen päiväkirjanpidon Alman päivänä (28. toukokuuta) 1918 ja tuosta päivästä lähtien, säännöllisesti aina Alman päivänä, kevääseen 1951 saakka hän kirjoitti muistikirjaansa kulloisenkin nimipäivänsä vietosta sekä kuluneen vuoden tapahtumista:

¹ Vain muutamia päiviä kestäneen sairauden jälkeen, varhain eilen aamulla Turussa, nukkui pois pianonsoiton opettaja neiti Alma Wikeström. Samalla loppui myös hänen kuusi vuosikymmentä kestänyt hedelmällinen ja uuttera työnsä musiikin parissa.

² ”kupliva huumorintaju ja säkenöivä luonteenlaatu”

säästä, oppilaskonserteista, vuoden aikana pois nukkuneista tuttavistaan ja muusta, mitä hänen elämässään oli tapahtunut.

Alma Wikeströmin päiväkirjamerkinnot kertovat ainutlaatuisella tavalla monista elämän pienistä yksityiskohdista viime vuosisadan vaihteen Turussa. Saamme tietää esimerkiksi, että vuonna 1918 inflaatio oli nostanut sokerin hintaa niin, että neljänneskilo (”huonoa”) palasokeria ja leipä maksoivat yhteensä 15 markkaa, mikä oli kymmenen kertaa enemmän kuin sokerikilon hinta vielä joitain vuosia aikaisemmin. Alma kommentoi lyhyesti myös käynnissä olevia levottomuuksia:

”Skarorna hava skingrats. Svenska brigaden har passerat orten, hyllats. Mannerheim likaså.”³

Toukokuussa 1919 tunnelmat olivat iloisemmat, kun turkulaiset ylioppilaat saivat ensimmäistä kertaa lakkinsa Alman-päivänä kotikaupungissaan. Aikaisemmin, 1800-luvulla, abiturienttien oli pitänyt matkustaa Helsinkiin saadakseen ylioppilastodistuksensa.

Alman päiväkirjasta saamme tietää myös, että vuosi 1925 oli ensimmäinen Turun Soitannollisen seuran – ja samalla myös Turun musiikkielämän – 140-vuotisessa historiassa, kun kaupungissa ei ollut orkesteria. Alma toimi aktiivisesti Soitannollisessa seurassa ja lienee kärsinyt melkoisesti konserttien vähydestä, koska orkesterin puuttuminen on ensimmäinen asia, jonka hän kuluneesta vuodesta päiväkirjassaan kertoo.

*Alma oppilaidensa ympäröimänä vuonna 1917.
Lähde: Sibelius-museon arkiston valokuvakokoelma.*

³ Joukot on hajotettu. Ruotsalainen prikaati kulki paikkakunnan läpi ja heitä tervehdittiin ilolla, samoin Mannerheimia.

Vuonna 1940 toinen maailmansota tuli Alma Wikeströmin päiväkirjan sivuille:

”Köld, dåligt skördeår och krig hava alltid följts åt i vårt arma land, så många gång hårt prövat tidigare. Hemsk, den hemskaste jag upplevat eller kunnat drömma mig om var denna vinter. Vem glömmer någonsin alla de nätter man skyndat till skyddsrummen i mörker och köld.”⁴

Pommituksissa oli kuollut ihmisiä ja taloja oli palanut. Alma kirjoittaa, että helmikuun neljännen päivän pommitus vaurioitti hänen kotitaloaan. Myös Alman 70-vuotispäivänä tammikuussa oli pommitettu. Maaliskuussa solmitut rauhanehdot tuntuivat Almasta musertavilta. Monet hänen oppilaistaan olivat kaatuneet rintamalla. Lisäksi Turussa oli tapahtunut bussitapaturma Hirvensalon lossilla. Onnettomuudessa oli kuollut 17 ihmistä. Kulunut vuosi oli ollut siis kaikin puolin äärimmäisen surullinen.

Sota oli läsnä jokaisella elämän alueella. Runsaat Alman päivän kahvikestikään eivät enää tulleet kysymykseen vuonna 1941. Kakkujen, appelsiinien, banaanien ja kahvin tilalle tuli vaatimaton kuppi ”korviketta” läheisessä kahvilassa. Vuonna 1945 Alman rakkaat opiskelukaupungit Berliini ja Dresden muuttuivat viholliskaupungeiksi, eikä niihin matkustaminen tullut enää kysymykseen.

Vuosien vierieissä yhä useammat Alman ystävät ja sukulaiset ”poistuivat elämästä”, kuka vanhuuden, kuka sairauden tai sodan viemänä. Alma kirjasi tunnontarkasti päiväkirjaansa jokaisen läheisen poismenon. Myös Alma itse tuli vanhemmaksi, heikommaksi ja sairaammaksi. Vuonna 1950 hän täytti 80 vuotta. ”Så långt trodde jag allrig i mitt liv skulle bleva”,⁵ hän kirjoitti päiväkirjaansa.

Vuoden 1951 Alman päivän merkinnät ovat päiväkirjan viimeiset. Nimipäivävastaanotolla ovat käyneet vanhat oppilaat Åke Elg ja Pentti Jääskeläinen. Alma on saanut lahjaksi kukkia ja kahvia. Kevätsää on kauneimmillaan.

Käsinkirjoitetut muistiinpanot on myöhemmin kirjoittanut koneella puhtaaksi E. O. Wikeström, joka on myös lisännyt loppuun selostuksen Alman viimeisistä vaiheista, yllättävästä sairaudesta ja kuolemasta keuhkokuumeeseen tammikuussa 1952.

Näin olemme oppineet tuntemaan hieman paremmin erään naimattoman, musiikille koko elämänsä omistaneen turkulaisen pianonsoiton opettajan elämää sadan vuoden takaa. Tapaaminen on ollut kovin lyhyt ja pintapuolinen, mutta tutkimalla lisää ja löytämällä uusia lähteitä Alma Wikeströmin elämä avautuisi meille varmasti vielä paljon monimuotoisempana. Alman lisäksi myös lukemattomia muita ihmiskohtaloita odottaa tuntijaansa kätkeytyinä arkistojen hyllyihin. Ja mikä parasta: huimaavat löytöretket historiaan ovat meidän kaikkien ulottuvilla!

⁴ Pakkanen, katovuosi ja sota ovat aina seuranneet tätä meidän surkeaa maataamme, jota niin monet kerrat on kovasti koeteltu. Hirveä, hirveämpi kuin koskaan olen kokenut tai edes voinut kuvitella, oli tämä talvi. Kuka voisi koskaan unohtaa kaikkia näitä pommisuojaissa vietettyjä öitä pimeydessä ja pakkasessa.

⁵ ”Niin pitkään en ikinä olisi uskonut eläväni”.

Artikkelin lähteenä on käytetty Sibelius-museon arkiston kokoelmia.

Käännökset ruotsista suomeen: Miia Huttu.

Viitteet

(1) Vain muutamia päiviä kestäneen sairauden jälkeen, varhain eilen aamulla Turussa, nukkui pois pianonsoiton opettaja neiti Alma Wikeström. Samalla loppui myös hänen kuusi vuosikymmentä kestänyt hedelmällinen ja uuttera työnsä musiikin parissa.

(2) ”kupliva huumorintaju ja säkenöivä luonteenlaatu”

(3) Joukot on hajotettu. Ruotsalainen prikaati kulki paikkakunnan läpi ja heitä tervehdittiin ilolla, samoin Mannerheimia.

(4) Pakkanen, katovuosi ja sota ovat aina seuranneet tätä meidän surkeaa maatamme, jota niin monet kerrat on kovasti koeteltu. Hirveä, hirveämpi kuin koskaan olen kokenut tai edes voinut kuvitella, oli tämä talvi. Kuka voisi koskaan unohtaa kaikkia näitä pommisuojojassa vietettyjä öitä pimeydessä ja pakkasessa.

(5) ”Niin pitkään en ikinä olisi uskonut eläväni”.